

Prikaz djece s teškoćama i osoba s invaliditetom u medijima

Vuk, Lucija

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:467266>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-12**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ**

LUCIJA VUK

ZAVRŠNI RAD

**PRIKAZ DJECE S TEŠKOĆAMA I OSOBA S
INVALIDITETOM U MEDIJIMA**

Čakovec, rujan 2020.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ
(Čakovec)

ZAVRŠNI RAD

Ime i prezime pristupnika: Lucija Vuk

TEMA ZAVRŠNOG RADA: Prikaz djece s teškoćama i osoba s invaliditetom u medijima

MENTOR: izv.prof.dr.sc. Jasna Kudek Mirošević

SUMENTOR: dr.sc. Zlatko Bukvić

Čakovec, rujan 2020.

Sadržaj

SAŽETAK	4
SUMMARY	5
1. UVOD	6
1.1 Djeca s teškoćama i osobe s invaliditetom u društvenom kontekstu.....	7
1.1.1 Prava i mogućnosti djece s teškoćama.....	9
1.1.2 Prava i mogućnosti osoba s invaliditetom.....	12
1.2 Teorijska polazišta medija	13
1.2.1 Vrste medija i rasprostranjenost	14
2. DJECA S TEŠKOĆAMA I OSOBE S INVALIDITETOM U MEDIJIMA	16
3. ISTRAŽIVAČKI DIO	18
3.1 Postupak prikupljanja podataka	18
3.2 Rezultati i rasprava	18
3.2.1 Analiza filma „Kišni čovjek“	27
3.2.2 Analiza filma „Čudo“	28
4. ZAKLJUČAK	33
5. BIBLIOGRAFIJA	35
Izjava o samostalnoj izradi rada	37

SAŽETAK

Cilj ovog rada prikazati je djecu s teškoćama i osobe s invaliditetom u medijima, analizirati usmjerenost na prikaz njihov prava i mogućnosti u medijima te analizirati filmove u u ovoj godini koji su prikazivali djecu s teškoćama i osobe s invaliditetom. Medij se može definirati kao vrlo složeni pojam koji ima zadatak prenošenja informacija od javnosti do pojedinca u svrhu edukacije, zabave i informiranja društvene zajednice. Mediji imaju vrlo veliki utjecaj na samo društvo i društvenu zajednicu od davna vremena Na temelju proučene literature i analize, mediji na način prikaza prava i uspjeha zagovaraju djecu s teškoćama i osobe s invaliditetom. Zasebni dio rada koji se odnosi na analizu tiskanih medija o brojčanoj prisutnosti djece s teškoćama i osoba s invaliditetom u određenom vremenskom razdoblju u dnevnim i regionalnim novinama prikazuju njihovo djelovanje u društvu i susretanje s različitim oblicima isključenosti i diskriminacije te kako mediji žele približiti takve osobe društvenoj zajednici.

Ključne riječi: *djeca s teškoćama, osobe s invaliditetom, mediji, društveno funkcioniranje, zajednica*

SUMMARY

The aim of this paper is to present children with disabilities and people with disabilities in the media, to analyze the focus on their rights and opportunities in the media and to analyze films in the past year that had such a role, Media can be defined as a very complex concept from the public to the individual for the purpose of education, the fun of informing the community. First of all, it is necessary to define the medium, its function as a tutor, which clarifies this work through a theoretical framework: The media have had a very great influence on society itself and the social community since ancient times. The development of advanced technology, which in turn enabled the development of new media, the Internet, was very much in favor of the media. Based on the studied literature and analysis, the media, the media advocate for children with disabilities and people with disabilities in a way that presents rights and success. A separate part of the paper related to the analysis of the print media on the numerical presence of children with disabilities and persons with disabilities in a certain period of time in daily and regional newspapers show their activities in society and encounters with various forms of exclusion and discrimination community.

Keywords: *children with disabilities, people with disabilities, media, social functioning, communit*

1. UVOD

Procjenjuje se da u svijetu postoji više od milijardu osoba s određenim teškoćama i/ili invaliditetom (Hollenweger, 2014). Od same povijesti čovječanstva osobe s invaliditetom izložene su osudama i predrasudama koje su mogu uočiti još uvijek i u današnje vrijeme. Bouillet (2019) navodi da se od 19. stoljeća nastoje promijeniti stavovi društva prema marginaliziranim društvenim osobama, tj. osobama s invaliditetom u vidu osuda i predrasuda.

Kvaliteta življenja osoba s invaliditetom nije samo rezultat medicinske rehabilitacije, liječenja i skrbi, nego je to proces zadovoljenja potreba, te ostvarivanje interesa, vlastitih izbora i težnji i čovjekovih sposobnosti u društvu koje se mijenja (Bougie, 2003). Način na koji određeno oštećenje i/ili invaliditet utječe na socijalno funkcioniranje djeteta/osobe ovisi o nizu činitelja koji se mogu vidjeti u interakciji istih sa okolinom. U samom načinu doživljavanja sebe kao ravnopravne osobe, djeca s teškoćama i osobe s invaliditetom nastoje što djelotvornije zadovoljavati osnovne potrebe, a u samom tome najveću pomoć može im pružiti podrška od strane obitelji.

Djeca s teškoćama i osobe s invaliditetom imaju potpuno pravo na sudjelovanje u svim segmentima u društvu. Oni imaju pravo sudjelovati i uživati u svim ljudskim pravima i koristiti temeljnu slobodu ravnopravno sa svim ostalim članovima društvene zajednice. Uvjet uključivanja osoba s invaliditetom u društvo jesu jednakost prilika i pristupačnost.

Sociološka istraživanja kulture prihvatila su širu interpretaciju koja uključuje simbolične aspekte ljudskog društva, poput vjerovanja, rituala, običaja i vrijednosti. „Kultura se sastoji od vrijednosti članova određene grupe, norme koje slijede i materijalne imovine koju stvore“ (Giddens, 1989). U društvu se stvaraju subkulture kao rezultat dominantne kulture prema različitostima. Potlačene grupe ponekad razvijaju vlastite kulturne norme i vrijednosti, koje pružaju članovima individualne i kolektivne obrambene mehanizme protiv ugnjetavanja, kao i neki oblik kulturnog otpora (Barnes, 2003). Dakle, i kultura invaliditeta je subkultura koja je proizašla iz međunarodnog pokreta osoba s invaliditetom.

Iako osobe s invaliditetom nemaju svoju kulturu u tradicionalnom „fizičkom“ smislu (primjerice, odgoj kroz razne generacije među osobama s zajedničkim psihološkim karakteristikama), osobe s invaliditetom svakako posjeduju kulturu u „unutrašnjem“ smislu (Walker, 1998).

Walker (1998) navodi da takva „unutrašnja“ zajednička iskustva također uključuju:

- znati kako je biti etiketiran
- razlikovati se po specifičnim značajkama od ostalih članova društva
- biti smatran „drugačijim“
- osjećati sažaljevanje drugih
- posjedovati dar jedinstvenosti u svijetu gdje se malo tko ističe

Zbog toga je od neizmjerne važnosti suprotstaviti se tim stereotipima i redefinirati invaliditet. Kultura i umjetnost invaliditeta u tome imaju značajnu ulogu, ne samo da osnažuju osobe za izražavanje kroz medije, već također utječu na društvo te time umanjuju predrasude i diskriminaciju. Baš kao što ljudi razvijaju stereotype prema strukturnim značenjima spola i rase, osobe s invaliditetom u očima drugih mogu probuditi riječi poput tragedije, gubitka i ovisnosti o drugima. U tom kontekstu osobe s invaliditetom koriste kulturne intervencije u cilju proispitivanja i rušenja takvih stereotipa, iz čega se posljedično izdigla kultura invaliditeta kao kontrakultura (Kuppers, 2003).

Razvoj medija i njihova uporabna raširenost otvaraju mogućnost edukativnog djelovanja na širu populaciju. Kroz taj potencijal medija možemo stvarati i nove prilike za osobe s invaliditetom.

1.1 Djeca s teškoćama i osobe s invaliditetom u društvenom kontekstu

Teškoća u razvoju međunarodni je pojam (eng. developmental disability). Pojam se pojavljuje u različitim disciplinama (biologija, psihologija, pedagogija, sociologija, medicina, i dr.) stoga se smatra da sam pojam „teškoća u razvoju“ ima vrlo širok spektar razmatranja i zbog takve interdisciplinarnosti omogućuje da se ostvari najbolji mogući razvojni ishod djece s teškoćama.

Teškoća predstavlja krovni pojam koji uključuje oštećenja, ograničenja aktivnosti i sudjelovanja neke osobe u određenom (specifičnom) društvenom kontekstu, odnosno o interakciji organskih struktura organizma, biološko-psiholoških funkcija, tjelesnih oštećenja, mogućnosti i ograničenja aktivnosti osobe, prepreka u sudjelovanju osobe u različitim životnim situacijama i obilježja okoline u kojoj osoba živi, raste i razvija se (Hollenweger, 2014).

„Djeca s teškoćama u razvoju su djeca s trajnijim posebnim potrebama, a odnose se na urođena i stečena stanja kojima je prema svojoj prirodi potreban poseban stručni pristup kako bi se omogućilo izražavanje i razvoj sačuvanih sposobnosti djeteta i time što kvalitetniji daljnji odgoj i život“ (Mikas, 2012). Nadalje, djeci s teškoćama u razvoju i drugim različitostima često je potrebna dodatna odgojno-obrazovna i rehabilitacijska podrška (Zrilić, 2011).

The State of the World's children (2013) navodi da su djeca s teškoćama u razvoju cjelovite osobe koje su nekome sestra, brat ili prijatelj i koji kao i svi imaju omiljeno jelo, pjesmu ili igru, snove i želje, dakle, dijete s teškoćama u razvoju ima ista prava kao bilo koje drugo dijete kojemu je potrebno pružanje mogućnosti razvitka svojih potencijala kako bi mogli voditi život i doprinosti svojoj zajednici. Činjenica jest da djeca s teškoćama nailaze na mnoge prepreke i suočeni su s mnogim izazovima te kao rezultat toga njihova egzistencija i napredovanje mogu biti izuzetno teški. Na mnogim područjima djeci s teškoćama ne posvećuje se dovoljno pažnje jer su još uvijek suočena s neznanjem i predrasudama okoline te je potrebna veća posvećenost pravima djece s teškoćama u razvoju i njihovoj budućnosti.

Prema UN Konvenciji o pravima osoba s invaliditetom (2006) osoba s invaliditetom je osoba koja ima dugotrajna tjelesna, mentalna, intelektualna ili osjetilna oštećenja, koja u međudjelovanju s različitim preprekama mogu sprječavati njihovo puno i učinkovito sudjelovanje u društvu na ravnopravnoj osnovi s drugim osobama. Nadalje, UN Konvencija o pravima osoba s invaliditetom (2006) navodi da osobe sa invaliditetom čine 10 % svjetske populacije.

Pojam „teškoća u razvoju“ vrlo je složen pojam koji se nastoji napretkom znanosti približiti društvu u glede zamjene pojma nekim društveno prihvatljivijim. Pojam nedovoljno govori o samoj djetetu koje ima pojedinu teškoću u razvoju, i dovoljno ne sagleda na problem.

Sam pojam „teškoća u razvoju“ smatra se multidimenzionalnim fenomenom zbog povezanosti teškoće i funkcionalne sposobnosti djeteta odnoseći se na interakciju vlastitih obilježja i okruženja u kojem to dijete živi. Nedovoljno znanje o uzrocima nastanka teškoće i same prirode teškoće dovodi do diskriminacije takve djece, podcjenjivanja njihovih prava, mogućnosti, sposobnosti i potencijala.

Orijentacijska lista koja čini sastavni dio Pravilnika o osnovnoškolskom i srednjoškolskom odgoju i obrazovanju učenika s teškoćama u razvoju prepoznaje:

1. Oštećenje vida
2. Oštećenje sluha
3. Oštećenje jezično govorne-glasovne komunikacije i specifične teškoće u učenju
4. Oštećenja organa i organskih sustava
5. Intelektualne teškoće
6. Poremećaji u ponašanju i oštećenja mentalnog zdravlja
7. Postojanje više vrsta teškoća u psihofizičkom razvoju

Djeca s teškoćama i osobe s invaliditetom su najranjiviji članovi društva kojima je potrebna posebna pravna i društvena zaštita kako ne bi bili uskraćeni svojim pravima u svim sferama života. Postoje različiti međunarodni i nacionalni dokumenti u kojima se mogu pronaći prava djece s teškoćama i osoba s invaliditetom. Tako se njihova prava mogu uočiti u: Općoj deklaraciji o pravima čovjeka (1948), UN Konvenciji o pravima osoba s invaliditetom (2006), UN Konvencija o pravima djeteta, Ustav RH (članak 57.,63.,64) Deklaracija o pravima osoba s invaliditetom (2005), te mnogi drugi dokumenti.

1.1.1 Prava i mogućnosti djece s teškoćama

Prava djece s teškoćama mogu se iščitati i u međunarodnim i u nacionalnim dokumentima. U međunarodnim dokumentima najviše se mogu vidjeti u UN-ovoj Konvenciji o pravima djeteta dok se na međunarodnoj razini mogu uočiti u Deklaraciji o osobama s invaliditetom (2005) te u Ustavu Republike Hrvatske. Konvencija o pravima osoba s invaliditetom (2006) se također osvrnula, osim na osobe s invaliditetom, i na djecu s teškoćama navodeći kako imaju potpuno pravo uživati u svim ljudskim pravima i temeljnoj slobodi ravnopravno s svom drugom djecom.

Odnoseći se na prava djece s teškoćama UN Konvencija o pravima djece (1989) ima dvije ključne odredbe koje se odnose na:

- Pravo djece s invaliditetom ne biti diskriminirana na bilo koji način u ostvarivanju svih dječjih prava
- Pravo djece s invaliditetom na ispunjen i dostojan život u uvjetima koji mu jamče dostojanstvo, promiču samopouzdanje i olakšavaju aktivno sudjelovanje u zajednici.

U UN Konvenciji o pravima djeteta (1989) može se uočiti kako su djeca s teškoćama i invaliditetom višestruko diskriminirana u različitim aspektima svog života, navodeći diskriminaciju u društvu, koja je najviše prisutna. Takva djeca ne mogu u potpunosti uživati u svojim pravima zbog izloženosti psihičkom i fizičkom nasilju, te isključenosti u društvu. Rešetar (2017) navodi da kada su u pitanju djeca s teškoćama posebnu važnost ima načelo poštivanja sposobnosti razvoja djece s teškoćama u razvoju i poštivanje njihovog prava na očuvanje vlastitog identiteta. Drugom ključnom odredbom, koja nalaže da djeca s invaliditetom moraju imati dostojanstven i ispunjen život, želi se omogućiti djeci uključivanje u društvo na području obrazovanja. UN Konvencija o pravima osoba s invaliditetom (2006) govori o pravu svakog djeteta na sport, zabavu, sudjelovanju u svim aspektima društvenog života te na sudjelovanje u ostalim aktivnostima s drugom djecom.

UNICEF (2013) ukazuje na globalni problem koji se tiče pojave da djeca s teškoćama u razvoju zajedno sa svojom obitelji su mnogo više suočeni sa različitom vrstom diskriminacije nego li druga djece i obitelji, te nailaze sa mnogo više teškoća u uključivanju u društvo, dok se potrebe takve djece ne uzimaju u obzir. Činjenica jest da se prepreke na koje nailaze više odnose na društvo u kojem žive, nego na njihove teškoće. UNICEF (2007) ističe da su u zadnja dva desetljeća mnoge zemlje počele reformirati zakone s ciljem uklanjanja prepreka kako bi osobe s teškoćama bile punopravni članovi društva.

UNICEF (2013) navodi da su djeca s teškoćama u razvoju vrlo često isključena iz društva i kako ih se smatra inferiornima. Kroz različite interakcije s drugom djecom koja nemaju teškoće u razvoju isključenost se itekako može smanjiti. Stvaranjem pozitivnih stavova o djeci s teškoćama, druga djeca počinju stvarati socijalne kontakte s njima samima te oni prestaju biti isključeni iz društvene zajednice.

Nadalje, UNICEF (2013) polazi se od toga da je sport jedan od načina prevladavanja predrasuda od strane društva prema djeci s teškoćama. Sukladno s navedenom tvrdnjom spominje se da je inspirativno posvetiti pažnju na gledanje djeteta koji nastoji nadmašiti svoje vlastite psihološke i fizičke prepreke sudjelovanjem u sportu koje također potiče stjecanje samopoštovanja i samopouzdanja. Ali, potrebno je pažnju i posvetiti i djeci koja ne mogu postići fizičke podvige kako se ne bi osjećali isključenima u vidu djece koja iste takve ostvaruju. U nastavku, UNICEF (2013) definira što je važno i potrebno za jednakost. Važno je:

- Ratificirati i provesti Konvenciju o pravima osoba s invaliditetom i Konvenciju o pravima djeteta
- Boriti se protiv diskriminacije i unaprijediti svijest o teškoćama u razvoju
- Ukloniti prepreke za inkluziju omogućavajući poticanje sudjelovanja djece s teškoćama u razvoju tako da svako okruženje omogućuje pristup uz njihove vršnjake
- Okončati institucionalizaciju djece s teškoćama u razvoju
- Pružiti materijalnu podršku obiteljima
- Napraviti iskorak od minimalnih standarda uključivanjem djece i mladih s teškoćama u razvoju i njihovih obitelji u evaluaciju podrške i usluga osmišljenih za zadovoljavanje njihovih potreba
- Koordinirati usluge u svim sektorima i rješavati cijeli spektar izazova s kojima se suočavaju djeca i mladi s teškoćama u razvoju i njihove obitelji
- Uključiti djecu i mlade s teškoćama u razvoju u donošenje odluka koje ih se tiču
- Promicati izradu koordiniranog plana globalnog istraživanja o teškoćama u razvoju.

Opačak (2006) izlaže sveukupno četiri vrste prava, a to su prava preživljavanja koja su određena Konvencijom i Ustavom kao i ostala prava koja će biti navedena u nastavku. Dakle, prema Konvenciji o pravima djeteta (1989) prava preživljavanja odnose se na zadovoljavanje temeljnih potreba djeteta, pravo na život, odgovarajući životni standard, pravo na prehranu, na smještaj te pravo na zdravstvenu pomoć. Zatim, razvojna prava osiguravaju djetetu najbolji mogući razvoj: pravo na obrazovanje, pravo na slobodnu igru te pravo na slobodno vrijeme. Zaštitna prava obuhvaćaju zaštitu djeteta od zlouporabe dok prava sudjelovanja omogućuju aktivno

sudjelovanje djece u svojem okruženju, koje ga priprema za ulogu aktivnog građanina u budućnosti.

Nadalje, Opačak (2006) navodi kako su česti faktori koji pridonose kršenju prava djece upravo nedostatak informacija, znanja i vještina. Izrazito je važno da djeca s teškoćama nastoje izražavati svoje osjećaje te da sama govore o svom životu. Takva djeca ne traže niti prisvajaju neka posebna prava, prioriteta nad pravima djece bez teškoća. Umjesto toga moraju biti uključena i moraju im biti dostupne sve usluge i aktivnosti koje osiguravamo svojoj ostaloj djeci.

Na nacionalnoj razini, djeca s invaliditetom imaju svoja prava i u Ustavu Republike Hrvatske. Navodi se da imaju pravo na osobitu njegu, obrazovanje i skrb. Time se može uočiti kako pravni dokument RH pruža djeci s teškoćama prava kao i ostale suvremeni međunarodni dokumenti pozivajući se na poštivanje njihovih osnovnih prava trudeći se eliminirati diskriminaciju djece s invaliditetom, te na poduzimanje pravne zaštite takve djece u slučaju kršenja prava djece s invaliditetom.

1.1.2 Prava i mogućnosti osoba s invaliditetom

Prava osoba s invaliditetom također se mogu vidjeti i u međunarodnim i u nacionalnim dokumentima. U međunarodnim dokumentima najviše se očitavaju njihova prava u UN Konvenciji o pravima osoba s invaliditetom (2006), dok se na nacionalnoj razini očitavaju u Deklaraciji o pravima osoba s invaliditetom (2005).

Prema Deklaraciji o pravima osoba s invaliditetom (2005), osoba s invaliditetom ima sva prava i temeljnu slobodu. Deklaracija o pravima osoba s invaliditetom navodi da osoba s invaliditetom ima pravo na rad, slobodu izbora, punu socijalnu zaštitu te na ravnopravno sudjelovanje u svim oblicima društvenog života.

Prema UN Konvenciji o pravima osoba s invaliditetom (2006) navode se osnovna načela koja obvezuju članove društva prema takvim osobama da:

- Poštuju urođenu dostojanstvo, osobne autonomije uključujući slobodu osobnog izbora i neovisnost osoba
- Nediskriminaciju
- Puno i učinkovito sudjelovanje i uključenost osoba u društvo

- Prihvatanje invaliditeta kao dijela raznolikosti ljudi i čovječnosti te poštivanje razlika
- Jednakost mogućnosti

Scil (2010) navodi da se osobe s invaliditetom ne mogu pravedno i ravnopravno mjeriti s drugim osobama zbog toga jer nailaze na previše prepreka. Društvo kao takvo je odgovorno za otklanjanje tih prepreka kako bi osobe s invaliditetom mogle uživati u pravima kao ravnopravni građani. Prema čl. 5. Konvencije o pravima osobe s invaliditetom (2006) sve su osobe jednake pred zakonom i uživaju u jednakim pravima, bez diskriminacije. Da bi se ukinula diskriminacija potrebno je promicati jednakost. Osobe s invaliditetom često mogu biti socijalno isključeni što pak može dovesti do povlačenja u vlastitu bolest i time osjećati „odbačenost“ u društvu.

1.2 Teorijska polazišta medija

Mediji oblikuju čovjekovu svakodnevnicu djelujući na formiranje njegovog mišljenja i stavova. Temeljne značajke medija i njihova uloga u suvremenom društvu prikazani su, u ovom dijelu rada, etimologijom pojma “medij” ,povijesnim pregledom razvoja medija te rasprostranjenosti istih.

Riječ medij dolazi od latinske riječi medius- u sredini, a u hrvatski rječnik riječ medij uzet je iz engleskog jezika medium- sredina. Medij je vrlo važan za društvo zbog formiranja javnog mnijenja. Za sam medij, koji je definiran kao složen pojam, postoje mnogo tumačenja njegove svrhe i funkcije. Biti, V. (1997) navodi da s obzirom na različita stajališta definicije pojma medij, postoje četiri aspekta njegovog promatranja:

- s filozofskog aspekta, medij označava komunikacije: auditivne, vizualne, taktilne, olfaktivne te njihov međusobni odnos (intermedijalnost),
- s fizičkog aspekta, medij označava tvar pomoću koje se izražava neka nova poruka, odnosno jezik, ton i boja,
- s tehnološkog aspekta medij je sredstvo posredovanja između znakovne proizvodnje i potrošnje

- sa sociološkog aspekta, medij je sredstvo stvaranja organizacijskog okvira komunikacije govoreći o politici, znanosti, gospodarstvu i odgoju i tako prenoseći informacije

1.2.1 Vrste medija i rasprostranjenost

Mediji su od davna vremena sredstvo komunikacije koje se nastoji prilagoditi društvenim promjenama, ali održavajući funkciju strukture društvene moći. McLuhan (2008) navodi da se termin mediji počinje se koristiti već 1920-ih godina označavajući strukture u društvu koje su postojale da bi komunicirale sa javnošću, prvenstveno putem radija i novina koje su u ono vrijeme postizale veliki interes šire javnosti. Mediji sa različitim strukturama komuniciraju prenoseći poruke određenog sadržaja javnosti. Komunicirajući između različitih društvenih grupa, javnih institucija i javnosti oni nastoje održavati dinamiku strukture društva. U tehničkom pak smislu, mediji imaju značajan utjecaj na održavanje društvene moći određenog društva, tj. za prenošenje zadane poruke uvijek se koristi medij koji će u najvećoj mjeri komunicirati između nosioca društvene moći i medija unutar društvene strukture.

Mediji nastoje sudjelovati u strukturiranju društveni moći, ali i postaju direktni pokretači društvenih promjena (McLuhan, 2008). Suvremenom tehnologijom mediji su se djelomično oslobodili od kontrole države te su tako postali i oslobođeni težnje prema društveno moćnim institucijama i javnosti. Otvara se proces osamostaljivanja dijela medija koji su u proteklim razdobljima bili pod kontrolom države i/ili ologopolnih organizacijama mijenjajući ulogu medija u društvo, a time društvenu funkciju medija, u odnosu na prethodna razdoblja (Dulčić, 2014).

McLuhan (2008) navodi da prema načinu distribucije u javnost medije dijelimo na:

1. Printani mediji
2. Radio
3. Televizija
4. Elektronski mediji (internet)

Briggs (2011) navodi da su se novine kao najpopularniji printani medij pojavile prije otprilike 400 godina, smatrajući da su prve novine izdane 1605. godine, iako nije točno određena godina njihovog nastanka. U početku one nisu bile dostupne široj javnosti, već samo uglednim osobama. No, s vremenom su one postale dostupne svima objavljujući razne vijesti iz društvenog, kulturnog, sportskog i političkog života na dnevnoj bazi. Briggs (2011) navodi da unatoč tome što su dugo vremena bile najpopularniji medij za prijenos informacija, danas imaju probleme s drastičnim brojem pretplatnika te sve manjim interesom za iste.

Nadalje, Briggs (2011) ističe kako je prvi radio napravljen 1905. godine u SAD-u, dok je prvi televizor napravljen 1875. godine. Radio prijenosi informacije putem elektromagnetskih valova. Radio kao medij koristi isključivo osjetilo sluha kod primatelja informacija. Ionako je u početku radio imao ulogu zabave puštajući pjesme, u današnje vrijeme on prijenosi različite informacije i kritizira ih. Iako nije najpopularniji medij današnjice, sve dok bude ljudi koji će slušati i ljudi koji imaju moć da govore radio će egzistirati.

Televizor je svojom pojavom zasjenio ostale medije zbog spajanja slike i zvuka koji primatelju informacije pridaje snažan utjecaj (Briggs, 2011). Od prijenosa različitih vijesti, do filmova, pjesama i ostalog televizija je od davnih vremena pa do sad ostala najutjecajniji masovni medij.

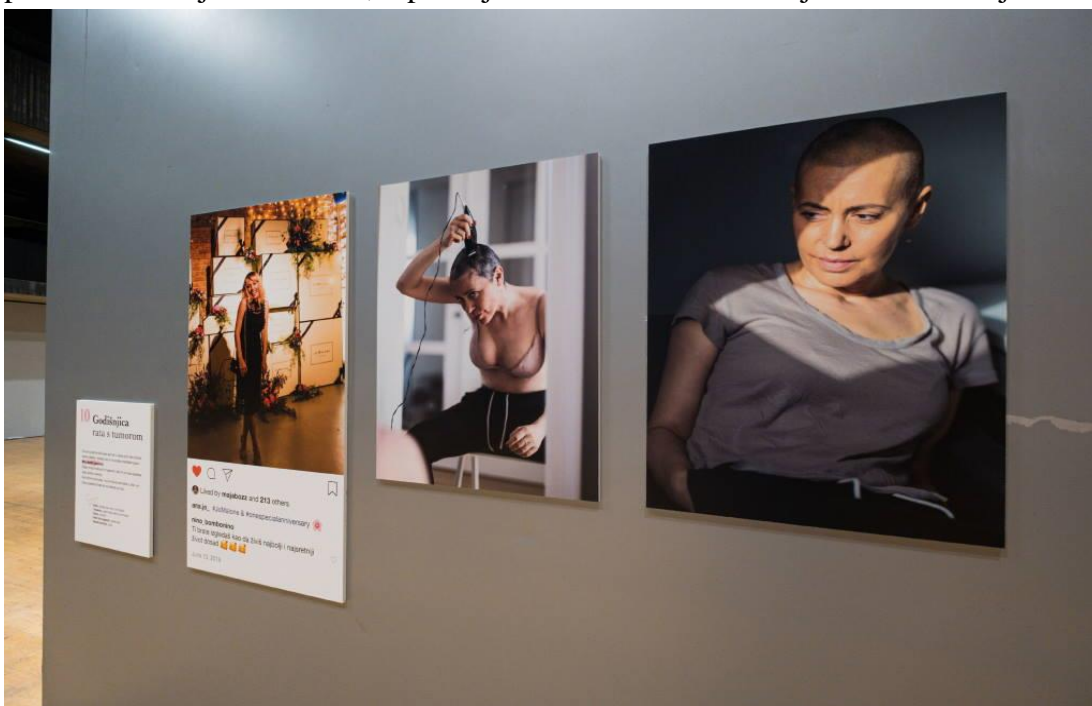
Posljednji medij koji je stvoren je internet. Internet je potpuno promijenio dosadašnji način komunikacije između pojedinaca, kao i način života. Car (2011) ističe kako je moderni internet nastao 1980-ih godina. Prednost interneta pred drugim medijima jest dostupnost svih informacija svim ljudima na svijetu. Internet objedinjuje klasične medije dopunjavajući ih vlastitim karakteristikama te svojom dinamičnošću internet se neprestano razvija i dobiva nove korisnike (Car, 2011).

Posljednjih godina sve se više počinje koristiti internet kao izvor informacija putem medija, dok se sve većim korištenjem interneta smanjuje popularnost medija televizije, printanih medija i radija.

2. DJECA S TEŠKOĆAMA I OSOBE S INVALIDITETOM U MEDIJIMA

Prezentacija osoba s invaliditetom u raznim medijima često je naginjala pogrešnim, čak i stigmatiziranim pogledima u popularnoj kulturi (Abbas i sur., 2004). U tom netočnom iznošenju, prikazivanje invaliditeta ima značajnu ulogu, zbog uloge rušenja postojećih stereotipa o osobama s invaliditetom i prikazivanjem u novom svjetlu, baš kao i što jasno prikazuje postojeće stanje društva prema samim osobama s invaliditetom.

Uloga medija počinje sve više biti sredstvo smanjenja predrasuda i stereotipa prema osobama s invaliditetom, te kao glavni zadatak mediji imaju podizanje svijesti ljudi prema osobama s invaliditetom. Primjer podizanja svijesti o invaliditetu putem medija može biti Pop Up izložba „Kako sam lagala na Instagramu“ Ane Josipović koja je odlučila putem medija prikazati svoju borbu s karcinomom dojke prikazujući virtualni i stvarni život. Na izložbi je bilo prikazano 13 fotografija koji prikazuju njen put od otkrivanja karcinoma, otpadanja kose do trenutka kada je ostala bez dojke.

Slika 1. Prikaz fotografija koje su se nalazile na Pop up izložbi „Kako sam lagala na instagramu“¹

¹ Slika 1: Prikaz fotografija koje su se nalazile na Pop izložbi „Kako sam lagala na instagramu“, preuzeto sa: <https://zgexpress.net/wp-content/uploads/2019/10/ana-josipovic-izlozba-otvorenje-1.jpg>, 27.07.2020.

Na ulazu u prostoriju izložbe stajale su ove riječi: „*Ovo je fotografski ispričana dvostruka priča s rakom dojke. Jedna priča odvija se iza očiju javnosti, a druga virtualna, uljepšana slika života potpuno skriva posljedice borbe te na prvi pogled daje pogled u lažnu sliku stvarnosti*“. Samom ovom izložbu autorica je htjela podići svijest o borbi žena sa karcinomom dojke, te im dati do znanja da se treba oduprijeti svim nedaćama koje se u životu mogu dogoditi. Isto tako, mediji uz mnoge reklame na samoj televiziji podržavaju žene s karcinomom dojke dajući im do znanja da nisu same. Nadalje, mediji, tj. internet počinje biti glavno sredstvo prijenosa informacija gdje se ljudi s različitim invaliditetom i teškoćama počinje zajedno nalaziti, stvarati zajedničke grupe i podržavati jedni druge. Kratak popis zlih likova u filmovima, televiziji i književnosti potvrđuju činjenicu da su mnogi poznati zlikovci u popularnoj kulturi obilježeni s oštećenjem. Ovakvi prikazi još više potvrđuju potrebu za uvođenjem promjena u način gledanja na osobe s invaliditetom. Longmore (1987) tvrdi kako pripisivanje invalidnosti liku ili konstruiranje metafora o invaliditetu na takav način potkrepljuje tri važna stereotipa o osobama s invaliditetom:

- invaliditet je oblik kazne za nemoralna ponašanja
- osobe s invaliditetom zatrovane su sa svojom sudbinom
- osobe s invaliditetom odstupaju u svijetu ne-invalidnih osoba i žele ga uništiti.

Jedan od problema s kojima se invaliditet suočava u zabavnoj industriji je i zapošljavanje glumaca bez invaliditeta za portretiranje likova s invaliditetom. Nedvojbena, čin zapošljavanja glumaca s invaliditetom u ulogama koje predstavljaju invaliditet je sam po sebi politički čin zato jer tjera publiku da prepozna ljudski element u invaliditetu i u tome prisiljava publiku da povezuje invaliditet sa socijalnim svijetom (Abbas i sur., 2004).

Negativni pogledi na invaliditet mogu se pronaći i u drugim oblicima medija i umjetnosti, primjerice fotografiranje. Hevey (1997) primjećuje kako su osobe s invaliditetom u tom mediju većinom prikazane kroz dobrotvorna oglašavanja. Naravno iz takvih prikaza mogu proizaći i pozitivne posljedice, međutim takav prikaz često u društvu izvlači osjećaje sažalijevanja što opet negativno utječe na stvaranje pogleda na osobe s invaliditetom.

3. ISTRAŽIVAČKI DIO

3.1 Postupak prikupljanja podataka

U vremenskom razdoblju od 1.3.2020.-31.5.2020. u nacionalnim novinama te u regionalnim novinama izvršena je analiza sadržaja kojoj je cilj utvrditi učestalost tekstova o osobama s invaliditetom. Sadržaj je analiziran u odnosu na kriterije: prava, uspjeh, sport, obrazovanje, crna kronika te kriminalitet. U analizu su bile uključene nacionalne dnevne novine Večernji list i 24 sata, te regionalne tjedne novine Međimurske novine

Nadalje, u vremenskom razdoblju od 1.3.2020.-31.05.2020. na programima Hrvatske Radio Televizije ukupno se 6 filmova bavilo tematikom osoba s invaliditetom od kojih je ukupno 4 glavna lika imalo poremećaj iz spektra autizma, dok je jedan imao Touretteov sindrom i jedan genetsku bolest. Analizirat će se filmovi gdje su glavni likovi osobe s invaliditetom ili djeca s teškoćama.

3.2 Rezultati i rasprava

Tablica 1. Brojčani prikaz broja članaka o djeci s teškoćama i osobama s invaliditetom prema mjesecima (ožujak, travanj, svibanj)

Novine	Novine 1	Novine 2	Novine 3
<i>Ožujak</i>	7	8	3
<i>Travanj</i>	6	5	1
<i>Svibanj</i>	5	4	1
<i>Ukupno:</i>	18	17	5

U Tablici 1. prikazani je broj članaka o djeci s teškoćama i osobama s invaliditetom prema mjesecima koji se bili uključeni u analizu može se uočiti kako je u analiziranom vremenskom razdoblju najviše članaka bilo u mjesecu ožujku, dok je najmanje članaka bilo u mjesecu svibnju.

Tablica 2. Prikaz analize članaka prema kriterijima

Kriterij	Primjer članka	Novine		
		Novine 1	Novine 2	Novine 3
<i>Prava</i>	„Želimo da osobe s invaliditetom postignu punu uključenost u svakodnevni život“	7	5	3
<i>Uspjeh</i>	„Goste poslužuju osobe s invaliditetom: 'Puno mi znači, sada mogu mami pomoći da plati račune'“	1	2	0
<i>Sport</i>	„Održan sportski turnir za djecu s teškoćama u razvoju“	5	4	2
<i>Obrazovanje</i>	„Kako su djeca s teškoćama ostala na kraju lanca obrazovanja?“	4	3	0
<i>Crna kronika</i>	„Požar izbio u instituciji gdje borave djeca s teškoćama“	1	2	0
<i>Kriminalitet</i>	„Nasilju su uvijek bila mnogo više izloženi djeca s teškoćama“	0	1	0
<i>Ukupno:</i>		18	17	5

U Tablici 2. prikazana je analiza članaka Novina 1, Novina 2 i Novina 3 prema kriterijima koji su uključeni u analizu (*prava, uspjeh, sport, obrazovanje, crna kronika i kriminalitet*). Iz Tablice 2. može se iščitati, gledajući u obzir Novine 1, Novine 2 i Novine 3 kako se najviše u proučavanom vremenskom razdoblju pisalo o kriteriju prava osoba s invaliditetom i djece s teškoćama, dok je najmanje pronađenih članaka bilo o kriteriju kriminalitet.

Tablica 3. Analiza dnevnih novina Novine 1.

Novine 1			
Kriterij	Primjer članka	Djeca s teškoćama	Osobe s invaliditetom
Prava	„Mogući prosvjedi roditelji zbog nedovoljno zastupljenih prava njihove djece“	4	3
Uspjeh	„Goste poslužuju osobe s invaliditetom: 'Puno mi znači, sada mogu mami pomoći da plati račune!‘“	0	1
Sport	„Škola rukometa za djecu s teškoćama u razvoju“	2	3
Obrazovanje	„Kako su djeca s teškoćama ostala na kraju lanca obrazovanja?“	3	1
Crna kronika	„Zašto je izbio požar u instituciji za djecu s teškoćama?“	0	1
Kriminalitet		0	0
Ukupno:		9	9

U Tablici 3. prikazana je analiza dnevnih novina Novine 1. Proučavajući arhivu Novina 1, uočeno je da se piše o osobama s invaliditetom i o djeci s teškoćama, no u vrlo malom broju s obzirom da su to novine na dnevnoj bazi. U Tablici 3. može se vidjeti kako se brojčano više u razdoblju od tri mjeseca pisalo jednakom brojkom o osobama s invaliditetom i o djeci s teškoćama. Nadalje, uočeno je kako su Novine 1 najviše pisale o pravima djece s teškoćama i osoba s invaliditetom, dok se najmanje pisalo o kriminalitetu i crnoj kronici.

Kada se govori o pravima djece s teškoćama i osoba s invaliditetom, kojih je bilo ukupno sedam u vremenskom razdoblju od tri mjeseca, bili su to članci: *Mogući prosvjedi roditelji zbog nedovoljno zastupljenih prava njihove djece*, *Vladin polovični zaključak o besplatnom prijevozu djece s teškoćama*, *Za dostupnost kulturnih programa osobama s invaliditetom 1,5 mil. kuna*, *Osobe s invaliditetom trebaju biti uključene u društvo*, *Zašto vlada uzima osobama s invaliditetom kako bi dala kladionicama?*, *Najavljen prosvjed roditelja njegovatelja za bolji status djece s teškoćama*, *Prisiljeni smo izaći s djecom na ulicu zbog nepoštivanja Ustava RH*.

Dio članka „Za dostupnost kulturnih programa osobama s invaliditetom 1,5 mil. kuna“ koji ukazuje na potporu i prikaz prava:

"Sudjelovanje osoba s invaliditetom u kulturnim sadržajima pridonosi podizanju razine kvalitete življenja osoba s invaliditetom jednako kao i društva u cjelini, raznolikosti društva, jačanju kapaciteta zajednice te afirmira njihove kreativne, umjetničke i intelektualne mogućnosti te senzibilizira javnost za umjetnički rad osoba s invaliditetom", ističu iz Ministarstva. "

Nadalje, kada se govori prikazu uspjeha djece s teškoćama i osoba s invaliditetom, jedan članak ukupno u dnevnim novinama Novine 1 u razdoblju od tri mjeseci, bio je to članak: *„Goste poslužuju osobe s invaliditetom: „Puno mi znači, sada mogu mami pomoći da plati račune!“*

Dio članka „Goste poslužuju osobe s invaliditetom: „Puno mi znači, sada mogu mami pomoći da plati račune! koji ukazuje na stereotipe“:

„Osobe s invaliditetom mogu i žele raditi ali i nemaju baš prilike za to. Osobama s invaliditetom mora se omogućiti pravo na rad, što je uređeno i ustavno. „

Iz Tablice 3. se također može iščitati kako se djeca s teškoćama i osobe s invaliditetom javljaju u novinama i u sportu. Tako je pronađeno ukupno pet članka koja se odnose na kriterij sport: *Škola rukometa za djecu s teškoćama u razvoju, Humanitarna utrka Mliječna staza koja promovira društvenu inkluziju, Kako sam unatoč invaliditetu postao uspješan sportaš, Osnivanje Judo kluba za osobe s invaliditetom, Završeni sportski turnir za osobe s invaliditetom.*

Nadalje, ni kriterij obrazovanja u dnevnim novinama Novine 1 nije ostao zakinut. Tako se može vidjeti u Tablici 3. kako je ukupno četiri članka bilo posvećeno obrazovanju: *Kako su djeca s teškoćama ostala na kraju lanca obrazovanja, Djeci s teškoćama osigurani pomoćnici u nastavi, Za ustanove i škole za djecu s teškoćama osigurano preko milijun kuna, Pomoć pri zapošljavanju osoba s invaliditetom.*

Za kriterij crna kronika, vidljivo u Tablici 3, ukupno je pronađen jedan članak u promatranom vremenskom razdoblju: *Zašto je izbio požar u instituciji za djecu s teškoćama?* Za kriterij kriminalitet u dnevnim novinama Novine 1 nije pronađen niti jedan članak.

Tablica 4. Analiza dnevnih novina Novine 2.

Novine 2			
Kriterij	Primjer članka	Djeca s teškoćama	Osobe s invaliditetom
Prava	„Želimo da osobe s invaliditetom postignu punu uključenost u svakodnevni život“	2	3
Uspjeh	„Amputirali joj ruke i noge pa postala beauty influencerica“	1	1
Sport	„UNICEF utrka Mliječna staza pomaže djeci s teškoćama“	1	3
Obrazovanje	„Djeca s teškoćama u razvoju doznali da im razred ne postoji“	2	1
Crna kronika	„Požar izbio u instituciji gdje borave djeca s teškoćama“	0	2
Kriminalitet	„Nasilju su uvijek bila mnogo više izloženi djeca s teškoćama“	1	0
Ukupno:		7	10

U Tablici 4. prikazani je broj članaka na osnovi različitih kriterija o djeci s teškoćama osobama s invaliditetom. U tablici 4. može se vidjeti kako se više govorilo o osobama s invaliditetom nego o djeci s teškoćama te da se, za razliku od gore navedenih Novina 1, Tablica 3. u kojima nije pronađen ni jedan članak iz kriterija kriminalitet, u Novinama 2, Tablica 4. pronađen jedan članak.

U Novinama 2 pronađeno je ukupno sedam članka o djeci s teškoćama, te deset članka o osobama s invaliditetom. Od ukupno sedamnaest članka, pet ih je bilo posvećeno pravima. To su bili članci: *Dogovoren prosvjed roditelja njegovatelja za prava djece s teškoćama*, *Djeca s teškoćama potrebno je omogućiti pomoćnike u nastavi*, *Želimo da osobe s invaliditetom postignu pravu uključenost u svakodnevni život*, *Prilagođavanje poslovnica osobama s invaliditetom*.

Dio članka „Prilagođavanje poslovnica osobama s invaliditetom“ koji ukazuje na potporu:

„Osobe s invaliditetom moraju biti ravnopravno uključene u sve sfere društva pa tako imati i jednako pravo na pristupačnost u digitalnom društvu. Zato je naša uloga kao pružatelja digitalnih usluga voditi računa o tome da pristupačnost takvim uslugama i informacijama bude jednaka za sve naše korisnike, uključujući osobe s invaliditetom. Sretni smo jer nas u prilagodbi naših prodajnih mjesta nije zaustavila ni izvanredna situacija u kojoj smo se našli zbog pandemije koronavirusa. To nije samo naša zakonska obveza koju moramo ispuniti već i još jedno u nizu ulaganja u poticanje raznolikosti i uključivosti te jednakih prava i mogućnosti za sve“, poručuju iz Telekoma.

Nadalje, iz Tablice 4. možemo iščitati kako je pronađeno ukupno dva članka o uspjehu, od kojih je jedan o osobama s invaliditetom, te jedan o djeci s teškoćama u vremenskom razdoblju od tri mjeseci, a to su bili članci: *Dijete s teškoćama naučilo znakovni jezik kako bi majci čestitalo rođendan, Amputirali joj ruke i noge pa postala beauty influencerica.*

Dio članka „Amputirali joj ruke i noge pa postala beauty influencerica“ koji ukazuje na potporu:

Kaitlyn Dobrow (25) iz južne Kalifornije, bila je fit i aktivna 18-godišnja djevojka sve dok nije oboljela od bakterijskog meningitisa. Zastrašujuća infekcija uzrokovala je gubitak više od polovice kože te su joj morali amputirati ruke i noge. Nakon rehabilitacije, Kaitlyn je svoju energiju preusmjerila u šminkanje kao jednu od rijetkih aktivnosti koje može raditi uz pomoć protetike.

U Tablici 4. može se vidjeti da su Novine 2 pisale o djeci s teškoćama i osobama s invaliditetom i u kriteriju sport. Tako je ukupno bio pronađen jedan članak o sportu djece s teškoćama te tri članka o osobama s invaliditetom. To su bili članci: *UNICEF utrka Mliječna staza pomaže djeci s teškoćama, Ivanu, strastvenom navijaču Hajduka, omogućeno da se upozna s igračima, Invaliditet me ne može spriječiti da se bavim sportom, Teniski turnir za osobe s invaliditetom odgođen.*

Nadalje, iz Tablice 4. može se iščitati kako je za kriterij obrazovanje pronađeno tri članka, od kojih je ukupno dva bilo vezano za obrazovanje djece s teškoćama te jedan za osobe s invaliditetom: *Djeca s teškoćama u razvoju doznali da im razred ne postoji, Omogućit ćemo kvalitetno obrazovanje za djecu s teškoćama, Osobe s invaliditetom žele dostojno obrazovanje.*

Za posljednja dva kriterija, crna kronika i kriminalitet, pronađeno je tri članka, od kojih se dva odnose na crnu kroniku osoba s invaliditetom te jedan na kriminalitet djece s teškoćama. Za crnu kroniku to su bili članci: *Požar izbio u instituciji gdje borave djeca s teškoćama, Osoba s invaliditetom ozlijeđena u prometnoj nesreći.* Za kriterij kriminalitet pronađen je članak: *Nasilju su uvijek bila mnogo više izloženi djeca s teškoćama.*

Tablica 5. Analiza regionalnih tjednih novina Novine 3.

Novine 3			
Kriterij	Primjer članka	Djeca s teškoćama	Osobe s invaliditetom
Prava	„Uskoro će se održati konferencija projekta ŽELIM-POMOĆ DIJELIM“	0	3
Uspjeh		0	0
Sport	„Razmišljamo o održavanju sportskog turnira za djecu s teškoćama u razvoju“	1	1
Obrazovanje		0	0
Crna kronika		0	0
Kriminalitet		0	0
Ukupno:		1	4

Tablica 5. prikazuje analizu regionalnih novina u koje izlazi na tjednoj bazi, a analizira se kako bi se uvidjelo postoji li govor o djeci s teškoćama i osobama s invaliditetom i na regionalnoj razini.

Iz Tablice 5. može se iščitati kako se i na regionalnoj razini novina mogu pronaći članci o djeci s teškoćama i osobama s invaliditetom, iako u znatno manjem broju nego li u dnevnim novinama koje je vidljivo u Tablici 2. Od ukupno pet članka koji su pronađeni u regionalnim novinama u vremenskom razdoblju od tri mjeseci, njih ukupno tri bilo je posvećeno pravima osoba s invaliditetom, dok je su dva članka bila posvećena sportu. Nije pronađen ni jedan članak o uspjehu, obrazovanju, crnoj kronici i kriminalitetu djece s teškoćama i osoba s invaliditetom. Za kriterij prava gdje je pronađeno ukupno tri članka, navodi se: *Kakav položaj imaju osobe s invaliditetom u Međimurju?, Uskoro će se održati konferencija projekta ŽELIM-POMOĆ DIJELIM, Policija nadzire nepropisno parkiranje na mjesta za osobe s invaliditetom* Za kriterij sport pronađeno je ukupno dva članka, od kojih se jedan odnosi na djecu s teškoćama i jedan na osobe s invaliditetom: *Razmišljamo o održavanju sportskog turnira za djecu s teškoćama u razvoju, Gradonačelnik primio nagrađenog sportaša, osobu s invaliditetom*. Na osnovu toga može se zaključiti kako su djeca s teškoćama i osobe s invaliditetom dobile svoje posebno mjesto i u regionalnim novinama, više govoreći o njihovim pravima, a manje o njihovim problemima.

Dio članka „Policija nadzire nepropisno parkiranje na mjesta za osobe s invaliditetom“ koji ukazuje na potporu:

„Policija je provela akciju na području grada kako bi se utvrdilo nepropisno parkiranje na mjestima rezerviranim za parkiranje vozila osoba s invaliditetom. Prema Zakonu o sigurnosti prometa na cestama osobama s invaliditetom treba biti omogućen lakši pristup parkirnih mjestima.“

Na osnovi Tablice 3. i Tablice 4. dnevnih novina može se zaključiti kako su dnevne novine Novine 1 Novine 2 najviše od svih navedenih kriterija govorile o kriteriju prava djece s teškoćama i osoba s invaliditetom, dok je najmanje članka pronađeno o kriteriju kriminalitet. Za razliku od Novina 1, koje se nalaze potkrijepljene Tablicom 3. gdje nije pronađen niti jedan članak o kriminalitetu, u Novinama 2, Tablica 4. pronađen je jedan članak.

Nadalje, analizom dnevnih novina Novine 1 i Novine 2 može se zaključiti kako u vremenskom razdoblju od tri mjeseci najviše govore o djeci s teškoćama i osobama s .invaliditetom u konceptima njihovih oštećenja i invalidnosti, zastupanju njihovih

prava, o ograničavanju aktivnosti zbog invaliditeta te o važnosti njihovog uključivanja u društvo koje će rezultirati osnaživanjem njih samih i socijalnim poboljšanjem.

Na temelju tablica, Tablice 3., Tablice 4. i Tablice 5., može se zaključiti da su djeca s teškoćama i osobe s invaliditetom prikazani u tiskanim medijima, i to ne samo na osnovi svojeg invaliditeta, već i na osnovi svojih prava, uspjeha, sporta, obrazovanja, crne kronike i kriminaliteta.

Temeljom analize novina može se zaključiti da se pažnja u ovom tiskanom obliku medija počinje sve više pridavati na njihovu cjelokupnu sliku života te na njihovo djelovanje u društvu. Takve se osobe nimalo ne diskriminiraju te tiskani mediji nastoje stvoriti ravnopravnost između pojedinaca unutar društvene zajednice. U Tablici 2. može se vidjeti kako se najviše pisalo u promatranom vremenskom razdoblju o pravima djece s teškoćama i osoba s invaliditetom. Temeljem svih članaka može se zaključiti kako se djeca s teškoćama i osobe s invaliditetom što se tiče problematike još uvijek susreću s različitim oblicima isključenosti i diskriminacije u društvu, dok društvena zajednica ne pokazuje dovoljno veliku zainteresiranost za prikaz uspjeha takvih osoba. Na invaliditet se još uvijek gleda kao na socijalno učinjen problem te na problem same pasivnosti osoba s invaliditetom. Uključenost djece s teškoćama i osoba s invaliditetom u tiskane medije još uvijek vrlo malo zastupljeno, te je potrebniji veći angažman koji bi rezultirao uključivanjem djece s teškoćama i osoba s invaliditetom u život zajednice. Proučavajući članke, može se uvidjeti kako se zastupa mnogo više osobe s invaliditetom nego li se govori o njihovim problemima, te se nastoji prilagoditi život takvim osobama u različitim životnim situacijama.

Annenberg škola za komunikacije i novinarstvo Sveučilišta Southern California (2017) navodi da samo 2,5 % glavnih likova je imalo invaliditet u top 100 filmova u 2017. godini. Analizirat će se filmovi „Kišni čovjek“ i „Čudo“. U analizu su uzeta dva filma, zbog toga jer se cjelokupan rad odnosi i na djecu s teškoćama i osobe s invaliditetom. Film „Čudo“ prikazuje dijete koje boluje od rijetke genetske bolesti, dok film „Kišni čovjek“ prikazuje odraslu osobu s autizmom.

Film „Kišni čovjek“ odabran je zbog velike zainteresiranosti za pervazilne poremećaje koji se odnose na usporeni razvoj određenih funkcija. Nadalje, vrlo je velika zainteresiranost za percipiranje okoline samih osoba iz poremećaja spektra autizma, njihovih specifičnih obrasca ponašanja te talenata u određenim područjima.

3.2.1 Analiza filma „Kišni čovjek“

Glavni lik filma „Kišni čovjek“ je Raymond, autistična osoba koja nakon dugogodišnjeg života u mentalnoj ustanovi dobiva skrbnika, svog brata Charlija. Mnoštvom događaja i različitih ponašanja koja se očituju u filmu može se itetako uvidjeti na poremećaj iz spektra autizma. Film je dobio naziv „Kišni čovjek“ u znak sjećanja na Raymondovog imaginarnog prijatelja koji je nestao u njegovom djetinjstvu.

U samome filmu može se uočiti iskorištavanje autistične osobe zbog stjecanja dobiti. Charlie, Raymondov brat, došao je u instituciju samo s jednim ciljem, a to je nasljeđivanje novca. On u početku nije mario ni pokazivao nikako sažaljenje ili pak interes za Raymonda, već je isključivo gledao na stjecanje dobiti. U realnome svijetu, s takvim problemima se susreću osobe s invaliditetom. Susreću se s zanemarivanjem njih samih, nepoštivanjem njihovih interesa i stavova, gledanjem samo na stjecanje dobiti putem invaliditeta takve osobe. Nadalje, otac je smjestio Raymonda u instituciju zbog toga jer je bio drugačiji od drugih, jer je bio „opasan“ za okolinu. Iako je Raymond bio izvanredan na različitim područjima. Mogao je itekako iskazati svoj potencijal na različitim natjecanjima, ipak to kod njega nije uočeno, već je jedino i isključivo za oca bilo važno da bude smješten u instituciju. S takvim problemima susreću se i osobe s invaliditetom u realnom svijetu, gdje ih skrbnici smještaju u različite institucije zbog različitosti i invaliditeta.

Već na samom početku filma kada Charlie dolazi u bolnicu kako bi pronašao osobu koja nasljeđuje novce od njegovog oca, a njegov brat Raymond dolazi do auta kojega je nekad vozio njegov otac pri posjeti Raymondu, može se uočiti čudno ponašanje, tj. ograničeni i fiksirani interesi autističnog brata koji zna točno kako je automobil nekad izgledao, kako mu je otac dopuštao voziti automobil otac svaki ponedjeljak samo po prilazu, sve njegove podatke, podatke o ocu, adresi, majci i ostalo. Raymond teško komunicira, ne može shvatiti ni izraziti osjećaje.

Nadalje, može se uočiti velika zainteresiranost za sport. On točno zna kada je određeni igrač igrao, gdje je igrao te zbog čega je prestao. Slovkanje riječi V E R N pri osjećaju straha i nelagode zbog neke situacije, uzastopno ponavljanje vlastitih fraza i riječi koje je samostalno naučio itekako označavaju ovaj poremećaj.

U filmu je jasno vidljivo kako Raymond ne razumije tuđe osjećaje, ne zna iskazati vlastite osjećaje ni poštovati tuđe, ne razumije ozbiljnost ni veselje. Raymond ne govori mnogo, ne odgovara na postavljena pitanja, govori samo ono što je njemu u interesu. On ne može shvatiti komunikaciju koja se odvija preko ekrana, nema razvijenu empatiju prema drugim osobama te ne pokazuje nikakve pokrete lica. . Nadalje, u filmu se ističu njegove matematičke sposobnosti zbrajanja, oduzimanja , množenja, dijeljenja (zbrajanje čačkalica na podu). S jedne strane pokazuje visoku inteligenciju i zainteresiranost za određena područja, dok s druge strane ne razumije osnovne pojmove koji su potrebni za normalno funkcioniranje u ovome svijetu (vrijednost novca, kontroliranje emocija, ...)

3.2.2 Analiza filma „Čudo“

Glavni lik August ima dijagnosticiranu rijetku genetsku bolest Treacher Collins sindrom te je pola života proveo na operacijama zbog rijetke deformacije lica. Etiološka osnova je genetska predispozicija, a osnovne karakteristike sindroma su deformacija lica u obliku slabo razvijene donje čeljusti i kostiju jagodica, iskrivljenih očnih jabučica i deformacije uški, koje često posve nedostaju. Osobe često imaju poteškoća s disanjem, žvakanjem i gutanjem hrane, ali i oslabljen vid i sluh.

Zbog svega toga Auggie se školovao kod kuće i živio "pod staklenim zvonom". Iako je pametan, dovtljiv i duhovit, prvo što ljudi zamijete je ipak njegovo lice, njegov facijalni deformitet, koji on opisuje poprilično otvoreno i brutalno. Zbog neizbježnih reakcija, kao i mogućeg izrugivanja okoline, roditelji su ga htjeli zaštititi, što objašnjava školovanje kod kuće. Peti je razred bio prekretnica za njega. Nedugo nakon polaska dolazi od ruganja do sažalijevanja, od prihvaćanja do odbacivanja, Auggie u peti razred postaje prava životna škola, u kojoj uči kako se izboriti. Suočavajući se s vršnjacima i profesorima, koji redom imaju različite reakcije na njegovo lice, ovaj desetogodišnjak konačno odlučno počinje prihvaćati samoga sebe.

Također sve oko sebe uči vrijednu lekciju. Od rođenja do svoje desete godine, August Pullman je prošao 27 operacija kojima su liječnici pokušali donekle korigirati abnormalnosti lica i glave s kojima je rođen. No, toliki trud kako liječnika tako i njegove obitelji ga nije poštedito nadimaka kao što su Nakaza i Freddy Krueger. Auggie

se na to navikao, iako ga nikada nije prestalo pogađati, da se ljudi čudno ponašaju u njegovoj blizini.

Ovaj film prikazuje cijelu lepezu pogleda na jedan takav problem. Vidimo kako Auggie promatra svijet koji ga ne može prihvatit, vidimo kako se skriva ispod kacige astronauta, vidimo kako njegova sestra Via odrasta znajući da će roditelji nekako uvijek, zbog toga što je Auggie poseban, biti osjetljiviji na njegove tuge i probleme. Također vidimo kako Augusta doživljavaju prijatelji i vršnjaci, vidimo kako sve to preživljavaju roditelji, koji vide kako na njihovog sina reagiraju njegovi vršnjaci, ali i njihovi vršnjaci, a reakcije odraslih ljudi su ponekad sramotne.

U filmu se itekako ističe utjecaj vršnjaka na prihvaćenost dječaka Auggia. Najviše se to očituje u sceni s maskama gdje Auggie nailazi na razgovor dječaka o njemu samome. Vidljivo je kako je to vrlo negativno utjecalo na Auggia jer reagira povlačenjem u svoju sobu te ne komuniciranjem pa čak ni sa roditeljima. Ovaj film vješto prikazuje kako se djece s teškoćama moraju nositi s različitim vrstama stereotipa i presuda zbog svog drugačijeg izgleda i različitih teškoća kojih imaju. Vršnjaci kao takvi, pa čak i oni koji se družu s takvom djecom padaju pod utjecaj drugih kako ne bi bili izbačeni iz društva, što je također vidljivo u sceni s maskama kada dječak Jack kojeg je Auggie smatrao vrlo dobrim prijateljem i jedinom osobom na koju se može osloniti od vršnjaka, govori da se družu s njime samo zato jer mu je tako naredio ravnatelj.

Nadalje, u filmu se također može uočiti zaduživanje odraslih, tj. ravnatelja i učitelja da više pažnje posvećuju Auggiu. Odrasle osobe u ovome filmu boje se kako Auggie ne bi ostao sam i bio izoliran stoga već kod samog dolaska Auggia na upoznavanje škola zadužuje troje učenika da mu pokažu školu. Također se može vidjeti kako majka je vrlo zabrinuta odlaskom Auggia u školu zbog različitih predrasuda kojima će biti izložen u školi. U filmu je vidljivo kako je majka zapostavila sve svoje interese i sav svoj život usmjerila na Auggia: „*Moja je majka stavila život na čekanje zbog mog brata*“.

Njena je želja oduvijek bila da bude ilustrator dječjih knjiga i bila je vrlo blizu toga da to postigne, a onda se rodilo Auggie. Iako je ona nastavila da crta, u svakom njenom crtežu Auggie je bio centar. Zbog toga je u ovom filmu jasno vidljivo da je majka ta koja svoj život stavlja na „pauzu“ kako bi svome djetetu, djetetu s teškoćama

omogućila dostojan život. Iako je u filmu moguće uočiti i očevu zabrinutost i zainteresiranost za život i uspjeh dječaka, majka je ipak ta koja stavlja dijete u „centar svemira“. Dijete s teškoćama nailazi na različite stereotipe i predrasude zbog svojeg izgleda. Tako Auggie nošenjem kacige nastoji izbjeći predrasude i stereotipe. Tek prihvaćanjem u društvo i stjecanjem prijatelja Auggie dobiva samopouzdanje i prestaje misliti o svome izgledu.

Princip inkluzije temelj je ovoga filma. Iako otvara mnoge teme, tema inkluzije dječaka s poteškoćom u redovnu školu okosnica je priče. Promiče razumijevanje različitosti uopće, ali i kulturoloških razlika koje su vidljive u predstavljanju likova iz Augieva okruženja: kolega iz razreda i škole te njihovih roditelja, profesora, ravnatelja, susjeda koji žive različito, odgajani su različito, doživljavaju svijet oko sebe različito i imaju potpuno drukčiji poredak životnih vrijednosti. Multikulturalni kontekst vidljiv je u priči o Augieju jer je radnja romana smještena u multikulturalni kontekst: New York, grad različitih rasa, kultura, vjera, svjetonazora, političkih i društvenih opredjeljenja što je posebno vidljivo u Augievom makrosvijetu: na putu od kuće do škole te u samoj školi i oko nje.

Za oba filma prekretnicu označava prihvaćanje i shvaćanje protagonista i njihove uže i šire okoline o njihovom problemu, o razlogu njihove različitosti. Interakcija okoline i individue u samim filmovima prikazuju omogućavanje da teškoće budu reducirane ili svladane promjenama na razini i osobe i okoline koju čine prijatelji, vršnjaci, odgojitelji, roditelji, susjedi. Oni su svi jednako važni za samu socijalizaciju i dugoročan razvoj takve osobe. Tada osoba shvaća da postoji mjesto za napredak, da je bitna suradnja, upornost i dosljednost, da su jedinstveni i da nisu po ni čemu drugome manje bitni od drugih ljudi. Najvažnije je takvim osobama omogućiti pristup usmjeren prema osposobljavanju, normalizaciji, integraciji i participaciji.

Nadalje, što se tiče samog prikaza djece s teškoćama i osoba s invaliditetom na televiziji, još uvijek nedostaje prikazivanje djece s teškoćama i osoba s invaliditetom u smislu njihovog uključivanja u pitanja građanstva. I dalje postoji nerazumijevanje samog invaliditeta u medijskim prostorima televizije u smislu da su takve osobe prikazane isključivo svojim nedostacima koje pak društvu onda daje osjećaj sažaljevanja prema takvim osobama. Priče koje bi trebale inspirirati i dati dodatnu snagu takvim osobama, prikazujući njihov invaliditet kao prepreku koju mogu

savladati različitim postignućima, još uvijek nisu prikazane u dovoljnom broju na samoj televiziji. Takve priče prevladale bi predrasude i stereotipe o djeci s teškoćama i osobama s invaliditetom te se na njih onda, s strane društva, ne bi gledalo kao tragedije, bolesti ili pak patnje.

Hevey (1997) navodi da prikazivanje takvih osoba terminom sažaljenja, na mediju koji itekako utječe na savjest pojedinca i daje mu sliku o samoj osobi sa invaliditetom, ima veliki utjecaj na formiranje percepcije osoba s invaliditetom o njima samima.

Promatrajući vremensko razdoblje od tri mjeseca, uočeno je kako se osobe s invaliditetom i djeca s teškoćama vrlo malo pojavljuju na televiziji. Najviše pojavljivanja djece s teškoćama uočeno je u humanitarnim akcijama, dok je najviše pojavljivanja osoba s teškoćama uočeno u različitim emisijama koje govore o životu nekih osobama, te o njihovim uspjesima.

Nadalje, uočeno je kako se o intelektualnim teškoćama i obiteljskim problemima najčešće govori u svibnju zbog toga jer je mjesec svibanj mjesec gdje se obilježavaju dan obitelji (15.5) te dan osoba s intelektualnim teškoćama (16.5). O autizmu se najčešće, na televiziji, govori u mjesecu travnju pošto je 2.4 Svjetski dan svjesnosti o autizmu gdje je čak uočena posebna emisija na jednom od hrvatskih programa o samom autizmu te o specifičnom ponašanju takvim osobama. Nadalje, na temu autizma kasnije je prikazan film „Kišni čovjek“ koji će u slijedećem dijelu završnog rada biti i analiziran.

Također je uočeno kako se u mjesecu prosincu, iako nije u vremenskom razdoblju od tri mjeseca koje je bilo promatrano, govori mnogo više o osobama s invaliditetom nego li u bilo kojem drugom mjesecu, što je vjerojatno posljedica obilježavanja Međunarodnog dana osoba s invaliditetom (3.12). Može se zaključiti, na temelju svega navedenog gore, kako se o djeci s teškoćama i osobama s invaliditetom govori najčešće u terminima obilježavanja međunarodnih dana nekih teškoća i invaliditeta.

Nadalje, može se zaključiti kako su takve osobe prikazane više u vidu zastupanja i kršenja prava u vremenskim okvirima kada se ne obilježavaju međunarodni dani nekih teškoća, dok se svojim postignućima više prikazuju na televiziji u vrijeme obilježavanja njima važnih dana. U hrvatskom medijskom

prostoru, promatrajući razdoblje od tri mjeseca, moglo se vidjeti kako se još uvijek rabe termini poput „*invalidi*“, „*osobe s posebnim potrebama*“, „*osobe u kolicima*“, ... Takvi termini itekako utječu na samog pojedinca koji pak se tada odražavaju na njihovu društvenu isključenost. Iako nije uočen niti jedan govor mržnje ili pak diskriminacije prema djeci s teškoćama ili osoba s invaliditetom na televiziji, to ne mora značiti da ne postoji. Nadalje, televizija kao sredstvo prenošenja poruke od javnosti do pojedinca još uvijek ne drži u dovoljnoj mjeri uvažavanje različitosti i čovječnosti.

Zaključno, televizija kao medij ima utjecaj širenja svijesti o osobama s invaliditetom i djece s teškoćama, te se može vidjeti da se još uvijek javlja stereotipno razmišljanje o sudjelovanju takvih osoba u javnim prostorima medija.

4. ZAKLJUČAK

Jedan od glavnih zadataka ovog završnog rada bio je objasniti i prikazati djecu s teškoćama i osobe s invaliditetom u medijima putem istraživanja različitih vrsta medija i analizirajući ih. Nedvojbeno je da je uloga medija u suvremenom društvu velika. Mediji su od davna vremena pa sve do danas najglavnije sredstvo komuniciranja između javnosti i zajednice. Djeca s teškoćama i osobe s invaliditetom oduvijek su bile izložene različitim osudama i predrasudama, kako putem medija, tako i preko društva, a one još i do danas nisu istrijebljene. Jedno od glavnih istraživačkih pitanja u ovom završnom radu bilo je jesu li djeca s teškoćama i osobe s invaliditetom u dovoljnoj i realnoj mjeri zastupljene u medijima? Analizirajući medije, uočeno je kako su djeca s teškoćama i osobe s invaliditetom zastupljene u medijima, no, još u vrlo malom broju. Mogućnost poboljšanja, nakon izvršenog istraživanja, u vidu prikaza djece s teškoćama i osoba s invaliditetom u medijima bilo bi nastojanje društva i zajednice da na različite načine stupi u kontakt s takvim osobama putem komunikacije, razgovora o problemima i uključivanja takvih osoba u svijet medija i zajednice. Različitim međunarodnim i nacionalnim pravnim dokumentima djeca s teškoćama i osobe s invaliditetom nastoje zastupati svoja prava. Nadalje, društvo i dalje prikazuje nezainteresiranost u vidu problema osoba s invaliditetom i djece s teškoćama pa zbog toga nailaze na barijere u komunikaciji koje pak dovode do stvaranja različitih stereotipa i predrasuda o njima samima. Društvo nije dovoljno informirano o takvim osobama što rezultira nezainteresiranosti o slušanju njihovih problema.

Što se tiče samog prikaza djece s teškoćama i osoba s invaliditetom u filmovima, još uvijek se radi o vrlo malom postotku, što smatram da je uzrok prvenstveno nedovoljnog znanja o takvim osobama te kako društvo ne bi steklo osjećaj sažalijevanja. Moje osobno mišljenje je, koje je također i potkrijepljeno analizom u medijima da su djeca s teškoćama i osobe s invaliditetom premalo ili gotovo nikako zastupljeni u medijima. Svojim pojavljivanjem u medijima većinom se to odnosi na njihovu invalidnost, a ne na prikaz njihovog života i utjecaja u samom društvu. Puno bi se više pažnje trebalo pridati na uključenost takvih osoba u samo društvo nego li na prikaz invalidnosti kao problema i prepreke.

Preporuka za daljnja istraživanja prikaza djece s teškoćama i osoba s invaliditetom u medijima je da se istraživanje obavi u duljem vremenskom razdoblju i na većem broju medija kako bi se mogle uočiti kvalitetnije brojčane razlike u rezultatima istraživanja. Nadalje, u daljnjim istraživanjima bi se moglo dodati još nekoliko dodatnih kriterija kako bi se poboljšali i kvalitetnije uvidjeli uzročno-posljedični odnosi medija koji su promatrani.

5. BIBLIOGRAFIJA

- Biti, V. (1997). *Pojmovnih suvremene književne teorije*. Zagreb: Matica hrvatska.
- Bouillet D. (2019). *Inkluzivno obrazovanje: Odabrane teme*. Zagreb: Školska knjiga
- Bouillet, D. (2002) *Izazovi integriranog odgoja i obrazovanja*. Zagreb: Školska knjiga d.d.
- Burke P., Briggs A. (2011) *Socijalna povijest medija : od Gutenberga do interneta*. Zagreb : Naklada Pelago
- Deklaracija o pravima osoba s invaliditetom (2005). Zagreb: Narodne novine. Preuzeto 15.05.2020. iz https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2005_04_47_911.html
- Dell Orto A. i Marinelli R. (1991). *The Psychological and Social Impact of Pshysical Disability*. New York: Springer Publishing Company.
- Državni pedagoški standard predškolskog odgoja i naobrazbe. Narodne novine 63/08; 90/10
- GRAZIA (2019) - *Pop Up izložba Ane Josipović „Kako sam lagala na Instagramu“*. Preuzeto 25.07.2020. iz <https://grazia.hr/pop-up-izlozba-fotografija-ane-josipovic-kako-sam-lagala-na-instagramu/>
- Hollenweger, J. (2014). *Definition and Classification of Disability*. New York: UNICEF
- Krizmanić, M. (2009). *Život s različitima*. Zagreb: Profil.
- McLuhan M. (2008) *Razumijevanje medija: mediji kao čovjekovi produžeci*. Zagreb: Tehnička knjiga
- Nikolić, S. (1966). *Svijet dječje psihe*. Zagreb: Prosvjeta.
- Opačak, T. (2006) *Prava djece s teškoćama u razvoju- od ideala do stvarnosti*. Varaždin: Savez defektologa Hrvatske, str. 43-52.
- Rešetar, B. (2017). *The Rights of Children with Disabilities - the Rights of Children with Problems of Mental Health*. Preuzeto 23.05.2020. iz

https://www.researchgate.net/publication/316944224_The_Rights_of_Children_with_Disabilities_-_the_Rights_of_Children_with_Problems_of_Mental_Health

Ujedinjeni narodi (1989). *Konvencija o pravima djeteta*. Službeni list – Međunarodni ugovori 15/90; Narodne novine 12/93 ; 20/97

Ujedinjeni narodi (2006). *Konvencija o pravima osoba s invaliditetom*. Narodne novine 6/07; 3/08; 5/08

United Nations Childrens Fund - UNICEF (2013). *The State of the Worlds Children* 2013. New York: UNICEF

United Nations Childrens Fund -UNICEF (2013) *Stanje djece u svijetu 2013., Djeca s teškoćama u razvoju*. Preuzeto 1.6.2020. iz <https://www.unicef.org/croatia/media/686/file>

Ustav Republike Hrvatske (2010). Zagreb: Narodne Novine br. 85 Preuzeto 16.05.2020. iz https://www.sabor.hr/hr/o-saboru/vazniji-propisi/ustav-republike-hrvatske-narodne-novine-broj-561990-1351997-81998-1132000?fbclid=IwAR2rDW54v5VxOKiPFXdmx2P1qsiadplvAs_8U5-g5mpYyAhyC1ZnNrUeWG4

Izjava o samostalnoj izradi rada

Ja, Lucija Vuk, izjavljujem da sam ovaj rad izradila samostalno uz potrebne konzultacije, savjete i uporabu navedene literature.